

TABLICE HISTORYCZNE.

Juliana Bartoszewicza (*).

IV. Podczaszowie koronni i litewscy.

Urząd jeden płata się z drugim, cześnikostwo z podczaszostwem. (Biblioteka Warszawska 1860 lipiec, stron. 154). Lelewel wbrew temu, co uważamy tutaj, pisze: (Polska dzieje i rzeczy jej T. IV stron. 51)- „Podczaszy wyskoczył przed cześnika swego, dla dawnego subpincerny znalaziono lepszą nazwę łacińską, pocillator, już 1496 roku (Raczyński p. 195). Z podkanclerzami i podsędkami tego przypadku być nie mogło, bo oni byli towarzysze, socii, służby nieustannie czynné; inni zaś poddostojnicy zastępcami już dorywczeimi już na wakansach. *Lengnich Jus publ. Poloniae III, 10, § 3* mniema, że wprzód zwany podcześnik, później innem wcale mianem, podczaszym przezwany został. Pincerna a pocillator są bezwątpienia inne wyrazy, ale podczaszy jestto samo co podcześnik, jak stolnik podstoli, (a nie podstolnik) zaś cześnik podczaszy (a nie podcześnik), sędzia podsędek (a nie podsędzia)”. Ztąd wymieniają się tutaj cześnikowie, podczaszowie.

1. *Teasko Gelitko*, podczaszy w r. 1352.
2. *Tomko z Wągleszyna*, cześnik z roku 1390, podczaszy z r. 1401, razem i generał wielkopolski.
3. *Jan Mężyk z Dąbrowy*, cześnik w r. 1405—1423.

(*) Zob. Bibl. Warsz. kwiecień 1861 r.

4. *Jakób z Dębna herbu Rawicz*, podczaszy krakowski i królewski w r. 1459—1460, cześnik i kasztelan małoski w r. 1460.

5. *Jan Abdank Buczański* podczaszy, starosta międzybożski w roku 1503—1504. (Skarbiec Daniłowicza pod r. 1503, II, 266).

6. *Stanisław z Chrobrza Chroberski*, herbu *Topor*, krajczy, cześnik i podczaszy, w r. 1511. Także chorąży i cześnik w roku 1519.

7. *Marcin Jastrzębiec Zborowski*, cześnik w r. 1530. Jednocześnie podczaszy 1530—1538. Cześnikiem *pincerna* jest u Stadnickiego, w Dyplom. Wołoskim, pod r. 1532, str. 39 i 66. W r. 1535 podczaszym. (Pamięt. rel. moral. 1862, I, 408). Ztąd poprawić omyłkę naszą w Bibliotece Warszawskiej, lipiec 1860, stron. 155: nigdzie w Stadnickim nie występuje Zborowski jako *Sub-pincerna*. Syn Jędrzeja kasztelana wieluńskiego i Elżbiety z Szydłowca siostry kasztelana krakowskiego. (Niesiecki T. X, str. 129). „Najprzód podczaszym wyniesiony za króla Zygmunta I”. Tamże, stron. 130, *został kasztelanem kaliskim*.

Odtąd ciągniemy nowy szereg wyłącznie już podczaszych.

1. *Tomasz Doliwa Sobocki*, wojski łączycki, starosta rawski, *pocillator curie nostre*, podczaszy, w marcu 1544. Mamy go z przywileju jeszcze niedrukowanego. Syn Tomasza sędziego ziemskiego łączyckiego. (Niesiecki T. VIII, str. 437). Został odrazu kanclerzem koronnym w r. 1545. Zachował wojstwo i starostwo, podczaszostwo tylko rzucił. (Hieronim Łabęcki, Górnictwo w Polsce, T. II, przywilej 40).

2. *Stanisław Ligeza herbu Półkozic*. Starosta tyszowiecki, podczaszy w styczniu 1549. Czytaliśmy go na niedrukowanym przywileju wachockim. Paprocki i Niesiecki nie znają go. Paprocki tylko wspomina Stanisława Ligezę, podczaszego u królowej Izabelli węgierskiej, córki Zygmunta Starego, nowe wydanie stron. 252: może to nasz Stanisław.

3. *Zygmunt Ligeza herbu Półkozic*, podczaszy w roku 1553, (Metr. ks. 115). Tegoż roku i u Niesieckiego podpisuje list Zygmunta Augusta dla Ustrzyckich. *Pocillator*

mense nostre w r. 1556. (Metryka ks. 84), *pocillator regni nostri*, w sam Nowy Rok, na przywileju u Paprockiego, nowe wydanie str. 548, na sejmie warszawskim. Syn Felixa i Tarnowskię herbu Leliwa, siostry Jana kasztelana krakowskiego i hetmana koronnego. (Niesiecki T. VI, str. 95). Starosta lwowski, krzepicki i tyszowiecki, umarł roku 1559; żył lat 44: nagrobek lwowski w katedrze jest u Starowolskiego „Monumenta Sarmatarum.”

4. *Jan Jarzyna Woda*, podczaszy koronny, u Niesieckiego T. IV, stron. 450, bez oznaczenia roku, ale Paprocki nie wie nic o podczaszostwie i pisze pod Jarzynami: „był jeden dworzaninem mego wieku u trzech królów, u Augusta, Henryka, Stefana, mąż był sławny; zwano go Woda dla tego, iż tylko wodę pijał” (w wydaniu Turowskiego str. 342). Że był pod Połockiem za Stefana, wspomina i Niesiecki; więc albo złożył urząd, albo go żartobliwie tylko dla wstrzemięźliwości podczaszym nazywano. (Ob. spis stolników kor.).

5. *Krzysztof Zborowski* herbu *Jastrzębiec*, mianowany podczaszym przez króla Henryka Walezego w roku 1574. Jako podczaszy wspomina się w czerwcu 1576, u Mosbacha, (Wiadomości do dziejów polskich z archiwum prowincyi szlązkiej, str. 134). Bawił się wtenczas Zborowski we Wrocławiu. Syn Marcina kasztelana krakowskiego, (tego co wyżej był wymieniony podczaszym) i Anny córki Stanisława z Góry Konarskiego, (Niesiecki, T. X, str. 135).

6. *Jan Ostrorog* herbu *Natęcz*, podczaszy, *pocillator regni*, dostał starostwo stężyckie r. 1580. Jest pod Pskowem w r. 1581 jako podczaszy i starosta stężycki, (Metr. ks. 123, stron. 883). Syn Stanisława kasztelana międzyrzeckiego, starosty chełmskiego i Zofii Janownęj Tęczyńskiej, wojewodzianki sandomirskiej. (Niesiecki, T. VII, str. 199, który wie o jego podczaszostwie. *Postąpił odrazu na kasztelana poznańskiego* 6 kwietnia 1600 r., (Metr. ks. 145, stron. 103).

W tym dwudziesto-letnim czasie, w którym Ostrorog był podczaszym, znajdujemy innych trzech podczaszych, a że jeden z nich jest „*pocillator curie*” nadworny, wnosićby należało, że obok koronnych byli i nadworni, obok jednych, co mieli tytuł „Regni” drudzy co byli „Curie.”

Widzieliśmy tę dwoistość urzędów pod krajczemi. Musiały być wszystkie te urzędy w dawnych czasach podwójne, potem nadworni ginęli, ustępując miejsca dla koronnych, którzy przybrali za to z czasem tytuł wielkich. Jedni tylko chorążowie i łowczowie ciągle byli podwójni, nadworni i wielcy, aż do ostatniej chwili Rzeczypospolitej tak w Koronie jako i w Litwie. Epoka, w której te niższe urzędy ustają, stanowczo będzie epoką, w której dygnitarze koronni przybrali tytuł wielkich. Rozmaicie to bywało: jedne urzędy wprzód, drugie później ustawały. Epoka ta głównie nastaje za Wazów.

Podczaszowie nadworni za Ostroroga byli:

a. *Jędrzej Zebrzydowski* herbu *Radwan*, rotmistrz z r. 1577, podczaszy nadworny pod Pskowem r. 1581, (Metr. ks. 115, fol. 132, ks. 123, fol. 883). Niesiecki, T. X, stron. 145, zna go tylko podczaszym krakowskim i wie że Jędrzej „za Stefana króla znaczne rotty na wszystkie ekspedycje do Moskwy wodził.” Syn wojewody kujawskiego Bartłomieja i Jadwigi Tęczyńskiej, kasztelanki krakowskiej. Musiał umrzeć rychło po wyprawie pskowskiej.

b. *Łukasz Ogończyk Działyński*, podczaszy koronny, (u Niesieckiego T. III, str. 457). Syn Rafała kasztelana kujawskiego i Katarzyny z Górki kasztelanki poznańskiej. Szwagier Jana Zamojskiego, bo jego siostrę Zofię za żonę pojął. Niesiecki chwali go, że był mężem do wojny urodzonym i że za Stefana Batorego stawał na wszystkie wojny moskiewskie; był pod Wielkimi Łukami i pod Zawołoczem. Niesiecki dalej mówi: „atoli wkrótce potem, to jest r. 1582 śmierć go ojczyźnie wydarła”; musiał więc być krótko tym podczaszym, jeżeli był nim po Zebrzydowskim.

c. *Prokop Sieniawski*, podczaszy koronny, z tym tytułem podpisał list Zygmunta III, mówi Niesiecki, VIII. 341. Syn Prokopa chorążego kaliskiego i Anny Ostrorogówny ze Lwówka kasztelanki kowalskiej. *Postąpił na marszałka nadwornego kor.* r. 1593.

7. *Adam Hieronim Sieniawski*, herbu *Leliwa*. Cześnikiem koronnym w r. 1600 w wyprawie Zamojskiego do Multan, jak świadczy Naruszewicz w żywocie J. K. Chodkiewicza. (T. I, str. 30, w wydaniu Turowskiego). Opuściliśmy go w naszym spisie cześników koronnych (Biblio-

teka Warszawska, lipiec 1860). Że był cześnikiem tym, mamy i drugą wskazówkę w Piaseckim, który pod rokiem 1606 pisze, że na sejmie przeciw rokoszowym wiślickim był marszałkiem poselskim Hieronim Sieniawski „Pincerna Regni”, stron. 238. Piasecki dodaje, że tylko co Sieniawski dostał od króla starostwo jaworowskie. Jednak w uniwersale królewskim do Wołynian we wrześniu 1606 r. nazwany podczaszym. (Archiw. Iwányszewa, postanowienia sejmików, I, 65). Podczaszym koronnym występuje już Sieniawski w obozie Żółkiewskiego nad Dniestrem przy Jarudze, we wrześniu r. 1617. (Naruszewicz o Chodkiewiczu. II, 143). Jakże to było podczaszostwo, objaśnia nagrobek, który pisze o nim „pocillator curiae regni”, a więc był Sieniawski podczaszym nadwornym; gdy zaś wielkiego nie widać w tym czasie, musiało tutaj być pomieszanie dwóch urzędów, a raczej dwóch nazwisk, kiedy podwójności podczaszostwa już nie ma śladu od czasów Zygmunta III. Syn Hieronima hetmana wielkiego koronnego i wojewody ruskiego z Jadwigi Tarłówny chorążanki owskiej. (Niesiecki, T. VIII, 346). Niesiecki, a za nim Siarczyński podają, że Sieniawski umarł w roku 1616, mając lat 43. Jest tu pomyłka, bo nagrobek u Starowolskiego ma późniejszą datę; umarł podczaszy nadworny 3 czerwca 1619, mając lat 43. Starostwo jaworowskie wziął po nim hetman Żółkiewski w sierpniu 1619. Jest dziełko: Kazanie na pogrzeb A. S. podczaszego koronnego, miane w Brzeżanach d. 21 października 1619 od Stanisława a Jesu Karmelity bosego drukowane w Zamościu r. 1620. (Naruszewicz o Chodkiewiczu, stron. 31).

Za jego czasów był podczaszym królowej Konstancji Jan Tęczyński, ostatni potomek wielkiego domu. Mylnie go pisze więc pod rokiem 1609, Eustachy Tyszkiewicz w „Listach o Szwecyi”, T. I, str. 147, podczaszym koronnym; mylnie nazywa go tak i Niesiecki, IX, 67. Musiał już być wtedy podczaszym królowej. Zresztą jest data pewniejsza z r. 1614, bo wtedy jako podczaszy Konstancji, dnia 12 marca dostał pozwolenie ustąpić ze starostwa płockiego Ludwikowi Krasieńskiemu. (Metr. 157, fol. 40). Podczaszy Konstancji jeszcze 1619, w roku następnym został wojewodą krakowskim.

8. *Książę Jerzy Zbarański* nastąpił widać po Sieniawskim i był krótko podczaszym; krajczy w obozie nad Dniestrem pod Jarugą, we wrześniu 1617 razem z Sieniawskim podczaszym. Z krajczego został widać w roku 1619 podczaszym. (Obacz Bibl. Warsz. Wrzesień 1861 r.). Starosta piński, sokalski, żarnowiecki, wiślicki. O podczaszostwie jego jedyny dotąd ślad znajdujemy w Niesieckim, T. X, str. 120. *Postąpił na kasztelana krakowskiego* 12 grudnia 1620. (Metryk., 166, 394).

9. *Stanisław Lubomirski*, herbu *Szreniawa*, musiał natychmiast nastąpić na podczaszostwo po Zbarańskim; na sejmie 1621 w wojnie chocimskiej Chodkiewicza już występuje z tym tytułem. Szafarz województwa krakowskiego 1621. (Vol. Leg. III, 422). Syn Sebastjana kasztelana wojnickiego pierwszego senatora z Lubomirskich i Anny Branickiej łowczanki krakowskiej. Niesiecki wie o jego podczaszostwie (T. VI, 150). Jako podczaszycandydat do buławy na tę wyprawę chocimską, ale na sejmie w początkach r. 1621 okrzykniony kolegą urzędu hetmańskiego Chodkiewicza. (Naruszewicz *Żywot*, wydanie Turrowskiego, II, 160, 161). Ciągłe znajdujemy w Voluminach Legum ślady, że był dalej Lubomirski podczaszym. Jest nim r. 1623. (Vol. Legum, III, 448 i 457) i 1627, (tamże str. 550). *Został wojewodą ruskim* r. 1625—1626.

10. *Mikołaj Sieniawski*, herbu *Leliwa*, z krajczego koronnego postąpił na podczaszego r. 162.... Syn Adama Hieronima tego, co wyżej pod N. 7 dym i Kostrzanki wojewodzanki sandomierskiej; (porównać spis krajczych koronnych); z pewnością był już podczaszym w roku 1634, pod rokiem 1635 mamy go w Vol. Legum, IV, 852. Umarł 17 kwietnia 1636: nagrobek u Starowolskiego.

11. *Jakób Sobieski*, herbu *Janina*, z krajczego koronnego podczaszycy od roku 1636. Szajnocha powiada, że mianowany krajczym między styczniem a czerwcem 1636. (Opowiadanie o królu Janie III. Mściel, str. XIV). Wiadoczna teraz, że to było pomiędzy kwietniem a czerwcem. Ojciec króla Jana *postąpił na wojewodę bełzkiego* r. 1638.

12. *Mikołaj Ostroróg*, herbu *Nalecz*, „podczaszym koronnym” już roku 1638 na sejmie i 1640 (Vol. Leg., III, 927 i 930). Jako podczaszycy koronny podpisał się na inter-

czyzie ślubnej Alexandra Koniecpolskiego chorążego koronnego z Joanną Barbarą Zamojską kanclerzanką koronną, 7 listopada 1642. W r. 1643, (Vol. Leg. IV, 83), Przyłęcki, Pamiętniki o Koniecpolskich, str. 362). *Pocillator curiae regni* (więc tytuł podczaszego nadwornego jeszcze się używa) i starosta rohatyński zostaje starostą kolińskim 25 sierpnia 1645. (Metr. 189, 353). Toż starostą buskim po Koniecpolskim r. 1645. W maju 1647 r., na sejmie warszawskim „*Copillator Regni*” myłką za *Pocillator*. (Hieronim Łabęcki, Górnictwo, II, str. 386. (Vol. Leg. z r. 1646, 1648 i 1649, IV, 49, 200, 282). Regimentarz w czasie wojen hajdamackich Chmielnickiego zwany łaciną. Kolej urzędów jego taka: podstolim koronnym od r. 1633; stolnik od r. 1634, krajczy od r. 1636, podczaszy od roku 1638 (porównaj jednak w spisie podstolich koronnych Nr. 9). Syn Jana podczaszego tego, co wyżej pod N. 6, a potem kasztelana poznańskiego, (Niesiecki T. VII, stron. 199). Umarł w roku trzecim po oblężeniu zbarażském, to jest r. 1651 wzgardziwszy senatorskiem krzesłem, które mu poddawano.

13. *Piotr z Bnina Opaliński* naprzód podstoli koronny, potem stolnik, wreszcie najpewniej od roku 1651 podczaszy koronny, którym że był r. 1654 wiemy to z metryk koron. Syn Piotra krajczego koronnego i Halszki Sieniawskiej kasztelanki kamienieckiej, hetmanowny polnej koronnej. (Niesiecki I. VII, 112, 113). *Postąpił na wojewodę podlask. 1654—1655.*

14. *Jan Jelita Zamojski* z krajczego koronnego podczaszy w roku 1654—1655. Syn kanclerza Tomasza i Ostrogskiej (Niesiecki T. X, 68). Jako podczaszy koronny broni Zamościa przeciw Karolowi Gustawowi w czasie wojny szwedzkiej r. 1657. Mylnie go zwać niektórzy czesnikiem koronnym, *postąpił na wojewodę kijowskiego 1658.*

15. *Konstanty Lubomirski* herbu *Szreniawa*, starosta białocerkiewski, sądecki, sokalski i grzybowski. Niesiecki pisze o nim T. VI, str. 154. „przedtem krajczy zdami się koronny”. Krajczym nie był, bo niema na niego miejsca, ale od razu widać został podczaszym. Syn Stanisława tego, co wyżej był pod Nr. 9, w końcu wojewody krakow-

skiego z Zofii księżniczki Ostrogskiej wojewodzianki wołyńskiej, umarł młodo r. 1663. (Syllaty ks. 7 fol. 142 i Niesiecki T. VI, 154, a Vol. Leg. IV, 621, pod r. 1658).

16. *Mikołaj Sas Daniłowicz* z podstolego koronnego. (Porównać spis podstolich koronnych a mianowicie Nr. 16). Podczaszym mógł zostać r. 1663 po Lubomirskim. Były wieści, że umarł r. 1666 i ztąd miał po nim zostać podczaszym w lipcu 1666 r. krajczy koronny, którym był jak wiemy Wacław Leszczyński (Listy Jana IIIgo, wydania Helcla w Bibliotece ordynacyi myszkowskiej str. 73). Ale wieść była fałszywa, Daniłowicz był jeszcze podczaszym r. 1669 i r. 1670 (Vol. Leg. V, 46), podkomorzy chełmski także. Trudność tu wielka do pogodzenia, bo trzech Mikołajów Daniłowiczów, było w owym czasie podstolami koronnymi a z nich jeden postąpił na podczaszego, nie dwóch, jakśmy to napisali w spisie podstolich koronnych, (Bibliot. Warsz. wrzesień 1860). Razem podkomorzy chełmski i podczaszy koronny, umarł r. 1676. (Syllaty ks. 13 fol. 1).

17. *Jan Ignacy Leszczyński* herbu *Wieniawa*, z krajczego koronnego, mianowany podczaszym, 4 maja 1676. (Porównać w spisie krajczych koronnych. Syllaty ks. 13 fol. 1). Starosta kleszczelowski, ostrzeszowski. Syn Wacława wojewody łęczyckiego. W roku 1683 jako podczaszy, zapisany na sejmie do komissyi rozgraniczenia rzeczypospolitej, od margrabstwa brandeburskiego (Vol. Leg. V, 669). Pod rokiem 1683 jest w Rubinkowskiego Janinie, podczaszym Franciszek Jordan, starosta dobczycki; myłka to, bo Jordan był czesnikiem koronnym: umarł Leszczyński r. 1697, (Niesiecki w T. VI str. 68).

18. *Stanisław Leszczyński* herbu *Wieniawa*, starosta odolanowski mianowany podczaszym koronnym 15 września 1697 od Augusta IIgo w Krakowie. (Załuski, Epistolae T. II 438), syn Rafała w końcu podskarbiego wielkiego koronnego i Anny Katarzyny Jabłonowskiej, hetmanowny koronnój, *postąpił na wojewodę poznańskiego* r. 1699 (Metr. ks. 220) późniejszy król polski.

19. *Krzysztof Towiański* herbu *Gerald*, mianowany podczaszym w Warszawie 11 kwietnia 1699 (Metryka 220 fol. 49). Był posłem do Francyi, w czasie bezkró-

lewia; syn jedynak Jerzego podówczas kasztelana a później wojewody łeczyckiego, oraz Konstancyi Niszczyckiej, ulubienicy i blizkiej krewnej kardynała Michała Radziejowskiego. Starosta Bielski, *postąpił na podkomorzego koronnego r. 1726.*

20. *Seweryn Krzywda Rzewuski* mianowany podczaszym, ze starosty chełmskiego 12 listopada 1726 (Sygillaty ks. 20 fol. 200), po Krzysztofie Towiańskim; syn Stanisława wojewody bełzkiego i hetmana wiel. koronnego z Ludwiki Kunickiej podczaszanki czerniechowski. (Niesiecki T. VIII str. 223), *postąpił na referendarza koronnego r. 1738*, później wojewoda wołyński.

21. *Kazimierz z Lubranica Dąbski* herbu *Godziemba*; z chorążego nadwornego koronnego, podczaszym mianowany 17 grudnia 1738. (Sygillaty ks. 26). Syn Jędrzeja wojewody kujawskiego i Katarzyny Grabskiej, Życiorys jego drukowaliśmy w Encyklopedyi powszechnej T. VI str. 865. *Postąpił na wojewodę sieradzkiego 18 grudnia 1756* (Sygillaty ks. 27 fol. 367):

22. *Feliks Czacki (Szczesny)* herbu *Świnka*, starosta nowogrodzki w Czerniechowskim mianowany podczaszym 18 grudnia 1756, (Sygil. ks. 27). Syn Michała kasztelana wołyńskiego i Konstancyi Wielhorskiej, ojciec Tadeusza. Złożył podczaszostwo koronne na syna w lutym 1785. Umarł r. 1790. Za jego czasów mylnie przytaczają niektórzy Aleksandra Potockiego w roku 1781 podczaszym koronnym.

23. *Michał Czacki* herbu *Świnka*, podczaszym mianowany 28 lutego 1785, po Feliksie Czackim ojcu; brat rodzony Tadeusza. (Sygillaty ks. 36 Gazeta Warszawska Nr. 18). Starosta nowogrodzki, ostatni podczaszy koronny jeszcze w r. 1794.

Podczaszowie Litewscy.

1. *Mikołaj Mikołajewicz Radziwiłł, Priscus*, Stary, według rodowodu miał być naprzód podczaszym wielkiego księstwa litewskiego, (Kotłubaj, Galerya, Nieswiezka str. 25). W roku 1436, został marszałkiem a później woje-

wodą smoleńskim, trockim, wreszcie wileńskim i nawet kanclerzem. Ale kolój tych urzędów wielce niepewna. (Tamże u Kotłubaja).

2. *Olechno Sudymontowicz*, namiestnik połocki, podczaszym w r. 1490. Daniłowicza Skarbiec, II. 224.

3. *Mikołaj Mikołajewicz Radziwiłł*, Amor Poloniae, pierwszy dziedzic na Goniądzu i Medelach, syn poprzedniego Radziwiłła Prisca i Zofii Anny Monwidowny, wojewodzianki wileńskiej. Podczaszy już r. 1495, toż samo 1499 i starosta biały razem u Kotłubaja str. 35 i u Daniłowicza, Skarbiec, II. 294 i pod rokiem 1501, str. 258. Urodził się r. 1470, zowią go i starostą bielskim, Nicolaus Mykolayowicz subpincerna ejusdem magni ducatus Litwanie et capitaneus byelszczensis w październiku 1501, na sejmie w Piotrkowie, (Codex dipl. Rzysszczewskiego str. 361). *Został wojewodą trockim* po Zabrzezińskim w roku 1505. Potém wojewoda wileński, kanclerz od roku 1509.

4. *Wojciech Gastold* herbu *Abdank*, syn Marcina wojewody kijowskiego i Elżbiety Dowgiałowny herbu *Zadora*, marszałek nadworny litewski potém u Niesieckiego, Tom IV stron. 80, podczaszy lit. starosta nowogrodzki i wojewoda. Gdy wojewodą był już roku 1506, więc musiał być podczaszym bardzo krótko, potém wojewoda połocki, trocki, wileński i kanclerz.

5. *Hieronim Chodkiewicz* herbu *Kościusza*, w roku 1542 został razem podczaszym litewskim, ciwunem wileńskim i starostą radońskim. (Strykowski, Kronika, wydanie warszawskie w roku 1846. T. 2 stron. 400). Syn najstarszy Alexandra wojewody nowogrodzkiego i Bazyliissy księżny jarosławskiej. (Monografie Kossakowskiego T. I stron. 72) *został kasztelanem trockim* r. 1544. (Strykowski tamże). Potém hetman kasztelan wileński. Niesiecki wie o tych jego urzędach ze Strykowskiego, T. 3 stron. 51.

6. *Mikołaj Jurgiewicz Radziwiłł Rudy*, został podczaszym zaraz po Chodkiewiczu r. 1544. (Strykowski tamże str. 400). Rodzony brat królowej Barbary, syn Jerzego i Barbary Kolanki Wolskiej wojewodzianki ruskiej, urodził

się 1512; (porównaj Kotłubaj, stron. 61—63); *został wojewodą trockim r. 1551.*

7. *Stanisław Kieżgajłło*, ulubieniec Zygmunta Augusta i Barbary Radziwiłłówny, powiernik miłostek królewskich. Nikt dotąd nie wiedział o jego podczaszostwie, nawet Niesiecki który pod rokiem 1547 wspomniał tylko że był Kieżgajłło stolnikiem litewskim. Ale że musiał być i podczaszym, znajdujemy skazówki teraz. Książd Osiński w *Żywotach biskupów wileńskich* T. 1 stron. 168, wspomina, że roku 1559 biskup wileński Waleryan Protaszewicz zapisał dobra swoje dla kapituły wileńskiej, kupione od Stanisława Mikołaja Kieżgajłły podczaszego królewskiego. Podczaszym ale bez dowodów jest Kieżgajłło w *Monografiach Kossakowskiego* 1—69. Jeżeli tłumaczenie niebłędne, Kieżgajłło ze stolnika został podczaszym i był nim między rokiem 1551—1559.

8. *Mikołaj Kiszka z Ciechanowca* herbu *Dąbrowa*, starosta drohicki i podczaszy we wrześniu 1559. (*Turgeniew Hist. Rus. monim.* I, 177). Podczaszylitewski, starosta bielski i drohicki, poseł na sejm warszawski r. 1564. Syn Piotra, w końcu kasztelana wileńskiego. *Został wojewodą podlaskim r. 156...* (Niesiecki V, 101 porównać spis krajczych).

9. *Ostafi Wollowicz* herbu *Bogoria* starosta dorohicki to jest drohicki i podczaszy litewski, podpisany na drugim statucie litewskim 8 czerwca 1563 i drugi raz tegoż roku na przywileju Zygmunta Augusta w dziele Prawa i wolności dyssydentów, stronnica 13. Marszałek litewski i pisarz, potem od roku 1568 podkanclerzy litewski. Był na tym urzędzie krótko.

10. *Jędrzej Piotrowicz kniaź Massalski* podpisany podczaszym 1 lipca 1564 na drugim statucie litewskim. Nie mamy dotąd o nim żadnego śladu w naszych kronikach.

11. *Krzysztof Mikołaj Radziwiłł* z krajczego litewskiego został podczaszym, hetman polny od roku 1574. Starosta solecki i zyzmorski. Cztery te urzędy miał jeszcze r. 1576. (*Metr. koronna księga* 114 fol. 99). Podczaszym i hetmanem był r. 1578. (Książd Osiński *Żywoty biskupów wileńskich* T. I, stronnica 189 i 195). Syn Mikołaja Rudego kanclerza, hetmana, wojewody wileńskiego oraz

Katarzyny Tomickiej, wojewodzianki kaliskiej, synowiec królowej Barbary. *Został kasztelanem trockim i podkancle-rzym litewskim roku 1579.*

12. *Jan Kiszka z Ciechanowca herbu Dąbrowa*, z kraj-czego litewskiego, którym był już roku 1570, postąpił od razu na starostę żmudzkiego i podczaszego litewskiego w roku 1579. (Porównać spis krajczych w Bibliotece War-szawskiej r. 1861 m. kwiecień stronnica 129—130). Jako podcaszy znajdował się pod Pskowem w roku 1581, (Me-tryka koronna ks. 123 fol. 883). Kasztelanem wileńskim był już roku 1584; umarł 1591. (Jocher, *Obraz* II. 262).

13. *Jan Pac herbu Gozdawa*, syn Pawła kasztelana wileńskiego i Reginy Wołowiczowny (Niesiecki T. VII, 221. Książd Osiński, *Żywoty biskupów wileńskich* 1. 227), ale daty nikt nie podaje.

14. *Jan Karol Chodkiewicz herbu Kościesz*, podcaszy litewski. (Niesiecki T. III, 55). Syn Jana Hieronima ka-sztelana wileńskiego, marszałka wielkiego litewskiego, starosty żmudzkiego, oraz Krystyny Zborowskiej ka-sztelaneki krakowskiej. Został starostą żmudzkim roku 1599. Sławny później zwycięzca pod Kircholmem.

15. *Janusz Radziwiłł*, podcaszym litewskim został w roku 1599. (Kotłubaj, *Galerya Nieswiezka*, stronnica 156). Był podcaszym i w roku 1606. Marszałek rokoszo-wy, syn Krzysztofa hetmana, tego co wyżej wymieniony pod Nr. 11. Matka Katarzyna księżniczka Ostrogska. Urodził się w Wilnie 2 lipca 1579. Starosta borysowski, dziedzic księztwa słuckiego. Podcaszy roku 1611. (Zbiór dyplomatów komissyi archeologicznej wileńskiej wyda-nych przez Krupowicza stron. 55). *Został kasztelanem wi-leńskim r. 1618.*

Nieśmiemy tutaj policzyć *Jana Stanisława Sapiehy* w roku 1618, syna Lwa kanclerza i hetmana z Doroty Firlejówny kasztelaneki lubelskiej. Pisalibyśmy go do podcaszych na tej jedynie zasadzie, że o Sapieże pod-caszym wspomina Bohomolec w życiu Jerzego Ossoliń-skiego, wydanie Mostowskiego w Wyborze pisarzów polskich stron. 68. Bohomolec nie pisze wprawdzie imienia, ale Jana Stanisława tu inni, może mylnie, piszą. To pewna, że w roku 1612 i 1621, kiedy marszałkował ten Sapieha

w trybunale litewskim, spisy nazywają go ciągle podstolim. Niesiecki zna go za podstolego w spisach marszałków trybunalskich a w tekście nie o tym urzędzie nie wie, owszem nazywa go stolnikiem (T. VIII, stron. 264). To pewno jednak, że podstolim już nie mógł być roku 1618, kiedy z tych czasów mamy już świadectwa, że piastował łaskę nadworną. Jednakże Bohomolec nie mógł się mylić, bo wypisywał swoje fakta z oryginalnego rękopismu Ossolińskiego; chyba więc Ossoliński się pomylił i wziął to, co łatwo zresztą, podczaszego za podstolego. Gdyby wykryło się, że Sapieha był podczaszym, musiałby chyba być nim bardzo krótko, bo tylko kilka miesięcy w roku 1618, gdy Janusz Radziwiłł zostawał w tymże roku 1618, kasztelanem wileńskim a już r. 1618 Jan Stanisław Sapieha był marszałkiem nadwornym litewskim. W spisie naszym podstolich nie umieściliśmy tego Sapiehy.

16. *Mikołaj Wiesiołowski Ogończyk* podpisał się podczaszym pocillator Magni Duc. Lithuaniae, na potwierdzeniu generalném praw, daném przez Władysława IV, (Vol. Leg. III 783). Starosta kowieński wtedy: syn Piotra marszałka wielkiego litewskiego i Lubomirskiej, brat marszałka Krzysztofa, który był wprzód krajczym. Niesiecki o Mikołaju nie wie, że był podczaszym, a zowie go także krajczym: chyba był po bracie. (T. IX, str. 325). *Postąpił na kasztelana żmudzkiego* 8 marca 1633 r., mianowany przez Władysława IV na sejmie koronacyjnym. W grudniu 1634 umarł, według pamiętników Albr. Stan. Radziwiłła.

17. *Krzysztof Sapieha* herbu *Lis* z krajczego wielkiego litewskiego, mianowany podczaszym 8 marca 1633 r. (Pamiętniki Albr. Stanis. Radziwiłła, porównać w spisie krajczych litewskich Nr. 14). Nagrobek który ma Michał Wiszniewski w podróży po Włoszech, kładzie śmierć jego na dzień 27 listopada 1637 r. w Padwie. Niesiecki nie przytacza daty śmierci, ale wie, że Sapieha umarł bezpamiętny w Padwie, (T. VIII, str. 271). Albo myłka tutaj w roku, albo Sapieha złożył swój urząd przed śmiercią. Przekonywamy się o tém z dat następujących: Kawaler jerozolimski u Starowolskiego, tenże Sapieha umiera częśnikiem r. 1637. *Monumenta Sarmatarum*. Że był Krzysztof Sapieha podczaszym, znajdujemy dowód w Vol. Le-

gum III 833, gdzie wyznaczony kommisarzem na wojnę moskiewską.

18. *Krzysztof Kiszka z Ciechanowca herbu Dąbrowa*, z podczaszego wielkiego litewskiego *posunął się na województwo mścisławskie* r. 1636. (Pamiętniki Albr. Stanis. Radziwiłła, I. 325, 395). Syn głuchego Stanisława wojewody mścisławskiego i Elżbiety Pawłownej Sapieżanki, kasztelanki kijowskiej. (Niesiecki, T. V. stron. 102).

19. *Władysław Dorohostajski* mianowany podczaszym 27 sierpnia 1646, jak świadczą pamiętniki Albr. Stanis. Radziwiłła; nie nazywa go wprawdzie Radziwiłł po imieniu, ale zdaje się nam, że to będzie Władysław, bo o nim Niesiecki T. III stron. 389 pisze: „cześnie litewski czyli krajczy, jako chce Kojalowicz in Mas. posłował na sejm, Constit. fol. 3.” Otóż w Vol. Leg. III, 833 znajdujemy w liście kommissarzy wyznaczonych do boku królewskiego na wojnę moskiewską Władysława Monwida na Dorostajach Dorostajskiego. Syn byłby to Krzysztofa marszałka wielkiego litewskiego i Zofii Mikołajowny Radziwiłłówny, wojewodzianki nowogrodzkiej, starosta żyżmorski.

20. *Zygmunt Karol Radziwiłł*, kawaler maltański z krajczego podcaszy od roku 1638, (porównać spis krajczych Nr. 15). Postąpił na wojewodę nowogrodzkiego roku 1642, umarł zaraz 5 listopada 1642 w Assyżu. (Kotłubaj Galerya Nieświeszka stron. 334).

21. *Jan Antoni Tyszkiewicz herbu Leliwa*, marszałek trybunału litewskiego r. 1642 został podczaszym. (Niesiecki T. IX, stron. 180). Syn Eustachego, w końcu wojewody brzeskiego, postąpił na podskarbiego nadwornego litewskiego, 164....

22. *Gedeon Michał Tryzna herbu Gozdawa*, ze stolnika litewskiego, krajczy od roku 1642—1644. Starosta grodzieński i brzeski, syn Grzegorza marszałka słonimskiego i Alexandry Jędrzejowny Sapieżanki, wojewodzianki smoleńskiej; brat księdza Marcyana podkanclerzego litewskiego. Niesiecki (T. IX, str. 124), ma taką samą koleję jego urzędowania, jakąśmy tutaj podali według dat historycznie pewnych, mówi albowiem o nim „będac naprzód stolnikiem litewskim, a potem krajczym i podkomorzym posłował na różne sejmy.” *Postąpił na podskarbiego wiel-*

kiego litewskiego, po zmarłym 31. marca 1644, Mikołaju Kiszce, mianowany w kwietniu 1644. (Pamiętniki Albrychta Stanisława Radziwiłła.

23. *Kazimierz Tyszkiewicz* herbu *Leliwa*, starosta czerski, z krajczego litewskiego, podczaszym mianowany w kwietniu r. 1644. (Pamiętniki Albrychta Stanisława Radziwiłła. Porównaj spis krajczych Nr. 16). Mamy ciągle urzędowe świadectwo urzędowania tutaj Tyszkiewicza. Podczaszym, copillator (zamiast pocillator), podpisany w r. 1647 na przywileju u Łabęckiego „Górnictwo polskie.” T. II, stron. 386. „Casimiro de Łohsysk Tyszkiewicz:” przywilej ten ma dużo błędów pisowni. Podpisał elekcyą podczaszym r. 1648. Błędnie go nazywają niektórzy tłumaczenia cześnikiem, np. autor przerobionego Kochowskiego w wydaniu poznańskim dzieła „Panowanie Jana Kazmierza,” gdzie wzmianka, że Tyszkiewicz znajdował się pod Zbarażem. Wspominany jeszcze pod rokiem 1652, musiał umrzeć roku 1653.

24. *Michał Karol Radziwiłł*, mianowany z krajczego, (patrz spis krajczych pod Nr. 19), podczaszym w r. 1653, (Kotłubaj, Galeria Nieświezka, str. 300. Niesiecki, VIII, 246). *Postąpił na chorążego wielkiego litewskiego* r. 1656, (Kotłubaj tamże).

25. *Michał Kazimierz Radziwiłł*, z chorążego podczaszy od r. 1657. Pod r. 1658 jest w Vol. Leg. IV. 607. (Porównać spis krajczych pod Nr. 20). Niesiecki zna też samą kolej urzędów, (T. VIII, stron. 77). Marszałkiem sejmum r. 1661, był jako podczaszy (Vol. Leg. IV, 828). (Szwagier Jana Sobieskiego, później hetmana). Na tymże sejmie mianowany kasztelanem wileńskim, zasiadł krzesło już 18 lipca 1661 r. (Dyaryusz Chrapowickiego, rękopism).

26. *Krzysztof Potocki z Potoka* herbu *Jelita*, z krajczego podczaszy od roku 1661, przechodził z kolei wszystkie dygnitarstwa litewskie i był cześnikiem, podstolim, krajczym, wreszcie podczaszym, (porównaj te spisy). Podczaszy 1661 już w Voll. Leg. IV 701. Marszałek trybunału litewskiego, podczaszym 1662 r. na tymże urzędzie roku 1668 w konstytucjach Vol. Leg. IV, 1018, 1063. Deputat do paktów konwentów na elekcyi 1669, (Vol. Leg. V. 30, 46). Marszałek trybunału znów r. 1673. Starosta chełm-

ski i podczaszy podpisał elekcyą r. 1674. Tamże na podczaszostwie swój zawód zakończył, bo nie poszedł do senatorskiego krzesła dla herezyi, której się mocno trzymał, temi słowy kończy o nim Niesiecki, (T. VII, str. 448), umarł r. 1675—1676.

27. *Jan Karol Dolski* kniaź herbu *Kościesz*, z krajczego podczaszy, (porównać spis krajczych pod Nr. 24). Podczaszym już był r. 1675, kiedy mu w testamencie jednę ze swoich z buław zapisał Michał Kazimierz Pac, hetman wielki litewski w r. 1676. Deputatem do boku królewskiego roku 1678, (Vol. Leg. V, 555), dostaje 20,000 na wójtostwo, (Vol. Leg. V, 437), wspomniany jeszcze pod rokiem 1684 w konstytucjach podczaszym, *postąpił na marszałka nadwornego litewskiego* roku 1685.

28. *Jerzy Radziwiłł* syn Michała Kazimierza, tego co wyżej pod Nr. 25 i Katarzyny Sobieskiej, a więc siostrzeniec rodzony króla Jana III. *Postąpił na wojewodę trockiego* r. 1689. (Załuski Epistolae hist. familiar. T. I, str. 1102 i t. d.). zaraz umarł roku 1689.

29. *Marcin Kryszpin Kirszensztejn*, starosta orszański w r. 1697. Deputat do paktów i podpisał elekcyą Augusta II, (Vol. Leg. V, 976). Podczaszy jeszcze roku 1699, (Vol. Leg. VI 38), drukowane pakta konwenta mają jego podpis. Syn Hieronima podskarbiego wielkiego litewskiego i Anny Młockiej. *Postąpił na kasztelana trockiego* 1 października 1697 (Załuski Epistolae familiares II 444. Porównać o nim co wydrukowane w naszym wydaniu Pamiętników Krzysztofa Żawiszy, stron. 101). Był wprzód podobno podstolim litewskim (tamże).

30. *Kazimierz książę Czartoryski*, podczaszym litewskim już był r. 1704, kiedy będąc deputatem z liwskiego podpisywał konfederacyą sandomierską za królem Augustem, (Vol. Leg. VI), syn Michała wojewody sandomierskiego, Joanny z Olędzkich kasztelanki zakroczymskiej, przeszedł na stronę króla Leszczyńskiego i *posunął się na podskarbstwo koronne* w r. 1707. Był podskarbis r. 1707—1709; ale za powrotem króla Sasa, wraca do dawnego swego urzędu i jest jak wprzód podczaszym. Z takim tytułem występuje w konstytucjach w roku 1710. Kiedy w lutym znajduje się na poparcie konfederacyi sandomierskiej

w Warszawie, wyznaczony był kommissarzem do Gdańska (Vol. Leg. VI, 200) postąpił na podkanclerstwo litewskie około roku 1710.

31. *Kazimierz Kryszpin Kirszensztejn*, mianowany podczaszym litewskim w r. 1707, przez króla Stanisława Leszczyńskiego, na miejsce księcia Kazimierza Czartoryskiego, który wziął podskarbstwo. Syn podobno Marcina tego co wyżej pod Nr. 29 i Anny Zawiszaneki starościanki mińskiej, rodzonej siostry Krzysztofa autora Pamiętników; podczaszym występuje w tychże Pamiętnikach Zawiszy pod rokiem 1708 i 1709. Zowie się jeszcze podczaszym w r. 1713, kiedy bawił się z królem Stanisławem na wygnaniu w Turcyi, czego dowodem list oryginalny króla do niego z Benderu 27 września 1713 r. wydrukowany w „Listach o Szwecyi” Eustachego Tyszkiewicza, (T. II, stron. 283, 287).

32. *Fryderyk Józef Denhoff*, podczaszy już r. 1713. (Metr. ks. 247, fol. 17—18, porównać Bibli. Warsz. 1855, III, 375). Starosta golubski, grzybowski i guzowski. Generał wojsk litewskich wziął te starostwa po żonie Lukrecyi Radziwiłłównie kanclerzance, wdowie pó Grudzińskim; syn Franciszka kasztelana sieradzkiego i Jadwigi Lipskiej starościanki rawskiej. (Monografie Kossakowskiego I, 157). Starosta dembowiecki, podczaszym jeszcze roku 1718 i 1720. (Teka Podolskiego, T. II, 52). Niesiecki, III, 386, mówi o nim „N. Denhoff podczaszy litewski niedawno zmarły”, nie znał ani jego imienia, ani rodziców. Musiał umrzeć w r. 1720—1722, wdowa druga po nim Konstancja z Kossakowskich pierwszego ślubu Sobieska, umarła w r. 1735. (Pamiętnik religijno-moralny VII, 321—325).

33. *Jerzy Kryszpin* herbu *Kirszensztejn*, podczaszy w r. 1722. Poseł sejmowy, brat Kazimierza tego co wyżej pod Nr. 31, a syn Marcina tego co wyżej pod Nr. 29. (Niesiecki, V, 409). *Postąpił na kasztelana żmudzkiego* 1725 r.

34. *Alexander Pocić* herbu *Waga*, podczaszy już roku 1731. (Kuryer Polski Nr. 87—98). Syn Kazimierza wojewody witebskiego, *postąpił na kasztelana witebskiego* w r. 1739. (Kuryer Polski Nr. 116, (później wojewoda trocki).

35. *Hieronim Radziwiłł*, starosta przemyski; mianowany podczaszym w marcu 1739. (Kuryer Polski N. 116),

Kotłubaj, str. 424. Syn Karola Stanisława kanclerza i Anny Sanguszkówny, rodzony brat hetmana Michała Rybeńki; przywilej na urząd otrzymał dopiero we Wschowie r. 1742. *Postąpił na chorążego wielkiego litewskiego* roku 1750.

36. *Antoni Przedziecki* herbu *Roch 3ci*, z pisarza wielkiego litewskiego został podczaszym 1 września 1750. (Kossakowski, Monografie II 253). Syn Alexandra kasztelana inflanckiego i Konstancyi Alexandry Kamińskiej herbu *Ślepowron*, sędzianki ziemskiej orszanskiej. (Monografie Kossakowskiego, II, 252), narodzony 5 września 1718. *Postąpił na referendarza litewskiego* r. 1752, później podkanclerzy.

37. *Karol Stanisław Radziwiłł*, (panie kochanku), mianowany podczaszym r. 1752. Syn Michała Rybeńki hetmana i księżniczki Teofili Wisniowieckiej autorki, w tymże zaraz roku *postąpił na miecznika litewskiego* 1752.

38. *Kazimierz Adryan Massalski* kniaź, starosta wołkowyski, mianowany podczaszym w r. 1752. Syn Michała w końcu kasztelana wileńskiego i hetmana z Franciszki Mikołajowny Ogińskiej, kasztelanki trockiej; umarł r. 1756.

39. *Jan Massalski* kniaź, starosta wołkowyski, podczaszym został w r. 1756; brat poprzedniego rodzony, starosta radoszowski; umarł 6 lutego 1763 r.

40. *Joachim Potocki* herbu *Piława*, starosta trębowski, został podczaszym w lutym 1763 r. (Kuryer Warszawski Nr. 11). Syn Jana kasztelana bractawskiego i Konstancyi Sobieskiej, chorążanki kaliskiej. (Monografie Kossakowskiego, II, 226), złożył podczaszostwo w r. 1780.

41. *Filip Nereusz Wołczkiewicz Olizar*, mianowany z szambelana w sierpniu 1780. (Gazeta Warszaw. N. 71). Syn Onufrego stolnika kijowskiego, ostatni podczasz wielki litewski; żył jeszcze w r. 1794.

Dnia 15 kwietnia 1861 r.

